

Τ Ο Κ Α Ι Ν Ο Υ Ρ Ι Ο

Μ Α · Ϊ Λ Α · Ϊ

(Διήγημα από τό σκλαβωμένο, ματοκυλισμένο Παλαίκυθρο)

Ο ΤΕΥΚΡΟΣ βρήκε στά γραφεία της Πλαγκύπριας Έπιτροπής Έγκλωσιμένων ένα Καναδό αξιωματούχο της Ειρηνευτικής Δύναμης νά τόν περιμένει. Ο ειρηνευτής του 'δωσε ένα φάκελλο, χαιρέτησε εύγενικά κι έφυγε. Ο Τεϋκρος άνοιξε μέ συγκίνηση τό φάκελλο και διάβασε:

***

Η ΤΟΥΡΚΙΚΗ άεροπορία σφρηλατούσε από τά χαράματα του δεκατετραύγουστου, μετά τίς άποτυχεμένες συνομιλίες της Γενεύης πού είχαν άρχισει άπ' τίς όχτώ του ίδιου μήνα, τήν περιοχή μας. Οί έκρηξεις από τούς βομβαρδισμούς διαδέχονταν ή μία τήν άλλη κι ήσαν τόσο δυνατές πού νόμιζες πώς θά ξεμελιωθούν τά σπίτια.

Κοιμόμουνα σάν πρωτάρχισαν οί βομβαρδισμοί, όταν ξαφνικά ένοιωσα ένα χέρι νά μ' άγγίζει άπαλά στο μέτωπο: Ήταν ή μάνα μου, πού μου είπε πώς είχε κιόλας άρχισει κι ή δεύτερη εισβολή. Ψυχανεμίστηκα τόν κίνδυνο κι αύθόρμητα άνοιξα τό ραδιόφωνο: Μετάδιδε έμβατήρια. Άσυναίσθητά μας, λές και θά προστατευόμασταν από τούς άγριους κείνους βομβαρδισμούς και μη τολμώντας νά ξεμυτίσουμε, πέσαμε κάτω άπ' τά κρεβάτια, λές και θά βρίσκαμε κάτω άπ' εκεί τό σώσμα.

Δέν πέρασε παρά μισή ώρα σάν χτύπησε ή πόρτα του σπιτιού· ήταν ή θειά μου μαζί μέ τά δυό παιδιά της. Φοβισμένοι έξακολουθούσαμε νά παραμένουμε κάτω άπ' τά στρώματα. Στο μεταξύ κοπάδια - κοπάδια οί κάτοικοι του Παλαίκυθρου φεύγανε και τραβούσανε στο νοτιά: Στη Λάρνακα, στη Λεμεσό, στη Πάφο, στις πόλεις και στα χωριά της λεύτερης γής της Κύπρου. Μείναμε όμως έμεις ξεκομμένοι, γιατί κανέναν δέν φρόντισε νά μας ειδοποιήσει. Μεσημέριασε μά ό βομβαρδισμός συνεχιζόταν άγριος κι άνελέητος. Σε λίγο ένας γείτονας μας είπε πώς οί περισσότεροι χωριανοί είχαν κιόλας φύγει. Μαζί μέ τό γείτονα πήγαμε μέχρι τήν εκκλησιά και τά καφενεία του χωριού ίσως βρούμε κανένα στρατιώτη από τό άπόσπασμα της έθνικής φρουράς πού βρισκόταν στο χωριό μας γιά νά μας βοηθήσει νά

ξεφύγουμε άπ' τήν κόλαση έτούτη πού είχαν μετατρέψει σε λίγες ώρες μέσα τό καταπράσινο κι ειρηνικό χωριό μας οί Τουρκοί επιδρομείς. Μπήκαμε στο αυτοκίνητό μας, ένα πεζιό μά ένας άλλος στρατιώτης μας έκοψε τό δρόμο:

- "Αδिका θά προσπαθήσετε νά ξεφύγετε. Όλοι οί δρόμοι κόπηκαν από τά τουρκικά στρατεύματα. Έτσι στα σίγουρα θά πέσετε στα χέρια τους· καλύτερα είναι νά μείνετε μαζί μέ τούς άλλους χωριανούς.

"Αναγκαστήκαμε νά μείνουμε στο χωριό. Ήρθε τ' άπόγευμα φορτωμένο άγχος και τρόμο. Οί βομβαρδισμοί κόπασαν. Μά στα ριζά του Πενταδακτύλου και στα κράσπεδα του χωριού ξεκρίνες πυρκαγιές πού κατάτρωγαν τά δάση, τά λιόδεντρα, τούς θάμνους, τή θλάσση της γής μας. Η τουρκική άεροπορία φρόντισε μέ θόμβες έμπρηστικές νά μετατρέψει σε καμένη γή τό «πράσινο νησί». Στο δρόμο προς τήν Άμμόχωστο δεκάδες στρατιωτικά καμιόνια τουρκικά κατευθύνονταν προς τήν πόλη.

Η νύχτα έπεφτε σε λίγο στα στήθεια μας βαριά, άπαράλλαχτα σάν τίς βαριές μυλόπετρες πού άλέθουν τό στάρι στους νερόμυλους του γειτονικού κεφαλοχωριού, καταπλακώνοντας τίς ψυχές, ξεσκίζοντας μέ τήν αγωνία της τή σκέψη, γιομίζοντάς μας όλους μέ δέος κι άπόγνωση.

Επιτέλους χάραξε. Οί λίγοι χωριανοί πού είχαν ξεμείνει δέν άλλαξαν τήν εικόνα της έρήμωσης πού παρουσίαζε τό χωριό. Γύρω στο μεσημέρι ένα λαντρόβερ μέ Φιλλανδούς ειρηνευτές σταμάτησε. Κατάγραψαν τά ονόματά μας στο σχολείο του χωριού και φύγανε. Φύγαμε κι έμεις σέρνοντας τά θήματά μας στα σπίτια μας. Κείνη τή στιγμή χτύπησε ξανά ή πόρτα του σπιτιού. Έφτασε μία ομάδα από συγγενικά μας πρόσωπα: Ο παππούς, ή γιαγιά, κι ό θείος μου. Μείνανε μαζί μας.

Θά 'ταν μιάμιση μέ δυό κείνο τ' άπομεσήμερο της Πέμπτης, δεκαπενταύγουστο, σάν άκούστηκαν άλληπάλληλες όμβροντές και θόρυβοι πού προξενούνταν από θρυμματισμένα πορτοπαράθυρα. Κατάλαβα πώς ήταν τουρκικός στρατός. Συμπωματικά ή πόρτα του σπιτιού μας ξεμείνε άνοιχτή. Μπούκαρον

μέσα ξει με έφτά πάνοπλοι Τούρκοι στρατιώτες πού μās οδήγησαν στό σχολειό του χωριού. Μέσα κεί βρίσκονταν κι' άλλοι χωριανοί. "Όσοι άπ' τούς στρατιώτες δέν τά κατάφεραν νά φύγουν άπ' τό χωριό κι είχαν παγιδευθει μέσα, μετάλλαξαν τά στρατωτικά μέ πολιτικά ρούχα. "Έτσι μέσα στό σχολειό βρίσκονταν κεινη τή στιγμή ίσα μέ τρακόσια άτομα.

Ό Τούρκος λοχαγός πρόσταξε νά ξεχωρίσουν οι άντρες από τά γυναικόπαιδα. Σάν από διαίσθηση μάλλον κατευθύνθηκα στό χωριό μέ τά γυναικόπαιδα. "Ένας Τούρκος στρατιώτης μ' άρπαξε και μέ πέταξε μέ κλωτσιές έξω άπ' τήν αίθουσα του σχολειού μας και μέ έσυρε ίσα μέ τήν αύλή, κεί πού βρίσκονταν οι άντρες και πού θά γίνονταν άμέσως αιχμάλωτοι του τουρκικού στρατού. Σέ λίγο οι Τούρκοι πρόσταξαν όσους ήσαν κάτω από δεκαπέντε χρόνων νά φύγουν. Είπα πώς ήμουν δεκατριών χρόνων κι αυτό συνέτεινε νά μ' αφήσουν. Όδήγησαν μετά τούς άντρες έξω άπ' τό σχολειό σέ τόπο άγνωστο. Τά γυναικόπαιδα και τούς ηλικιωμένους μās άφησαν για λίγο ακόμα στό χωριό. Μās πρόσταξαν μετά νά πάμε στό σπίτι μας και μās καθησύχασαν πώς για τίποτα δέν έπρεπε νά φοβούμεστε. Φύγαμε άφου μās μέτρησαν. Έπειδή ο πατέρας έλειπε στην Άφρική, οι άδελφές κι ή θεία μου κατατρομαγμένες όπως ήσαν, επέμεναν νά πάμε στό σπίτι ενός χωριανού, στό σπίτι του Άντρεά Σουππουρη. Σταματήσαμε στό δρόμο, μπήκαμε στό σπίτι μας και πήραμε κουβέρτες και τρόφιμα. Ό γείτονας Άντρεάς μās δέχτηκε πρόθυμα στό σπιτικό του και μās είπε πώς μπορούσαμε νά μείνουμε μαζί του όσες μέρες θά κρατούσε ή άντάρα του πολέμου. Τό βράδυ μέ τά νεύρα σπασμένα και τόν πόνο νά χαρακώνει τις ψυχές μας για τή μοίρα των πατεράδων, των άλλων συγγενών και χωριανών μας, θρέξαμε μέ λίγο νερό τά χείλια μας και ξεγελάσαμε μέ μιά ρόγα από σταφύλι τήν πείνα μας.

***

ΤΗΝ ΑΛΛΗ μέρα χορτάσαμε τήν πείνα μ' ένα τσάι. Γύρω στις έννιάμισυ τό πρωί έφτασε ένας Τουρκοκύπριος άστυνομικός μέ μερικούς Τούρκους στρατιώτες και μās είπε πώς άν θέλαμε νά πάρουμε κάτι άπ' τά σπίτια μας, μπορούσαμε νά πάμε. Ζητήσαμε νά μās επιτρέψουν νά πάρουμε τρόφιμα για τά θρέψη. Η άδεια δόθηκε. "Έτσι μέ τήν άδελφή και τή θεία μου φτάσαμε στό σπίτι μας. Διαπιστώσαμε σέ λίγο πώς ή τηλεόραση είχε κάμει φτερά, τά στρώματα ήσαν άνακατεμένα, τά έρμάρια

είχαν κατατρυπηθει άπ' τις σφαίρες, τά ρούχα και τά σεντόνια ρίχτηκαν στό πάτωμα, τά ποτήρια, οι κατσαρόλες, οι τετζερέδες ήσαν χάμω ριγμένα, άλλα σπασμένα, κι' άλλα άναποδογυρισμένα. Στο σπίτι τής άδελφής μου ή κατάσταση ήταν χειρότερη. Τό ψυγείο είχε κατατρυπηθει από σφαίρες, οι πόρτες δέχτηκαν κι' αυτές τά τουρκικά πυρά, τά στρώματα ρίχτηκαν στό δάπεδο. Τίποτε δέν είχε άπομείνει δρθιο.

Γύρω στις έντεκάμισυ στραφήκαμε στό σπίτι του Σουππουρη καιτσιμπήσαμε κάτι μέ βία για μεσημεριανό. Θά 'ταν τέσσερεις τό άπόγευμα σάν ξεκρίνα μιά φάλαγγα από αυτοκίνητα, τρακτέρ, κι' άλλα μέσα πού οδηγούσαν Τουρκοκύπριοι. "Άδειάζαν άπ' τά σπίτια των Ρωμιών τά ψυγεία, τά πλυντήρια, τις τηλεοράσεις, τά ραδιόφωνα, τά σεντόνια κι ό,τι άλλο μπορούσαν νά συναποκομίσουν. Μιά ώρα άργότερα ήρθαν στό σπίτι πού βρισκόμασταν όπλισμένοι Τουρκοκύπριοι. Μās πρόσταξαν νά κλειστούμε μέσα στό σπίτι και νά μή βγούμε έξω. "Έτσι άρραξαν τά γελάδια και τά δαμάλια του Σουππουρη και φύγαν, ρίχνοντας πυροβολισμούς στόν άέρα, θριαμβευτές και περήφανοι για τούτο τό κατόρθωμά τους!

Σκοτεινή κι' άραχλη πού ήταν και τούτη ή νύχτα! Ξημέρωσε τό πρωινό του Σαββάτου γεμάτο κακά προμηνύματα. "Υστερα από ένα τσάι πού πήραμε, καθήσαμε στό χώλλ του σπιτιού. "Ένας Τουρκοκύπριος έφτασε σέ λίγο ζητώντας από τό Σουππουρη τά λεφτά του. Ό τελευταίος κράταγε έξι σελίνια και του τά 'δωσε.

***

ΣΕ λίγο ή στιγμή ή μοιρόγραφτη έφτασε. Θά 'ταν δεκάμισυ όταν τέσσερεις μέ πέντε Τούρκοι, βαστώντας τόμπσον και μαρτίνια, άριθάραν στό σπίτι του Σουππουρη. Ρίχνανε πυροβολισμούς στόν άέρα και ξεφώνιζαν. Κλείσαμε τήν πόρτα και μπήκαμε στό σπίτι κλαίοντας. "Η μητέρα μου Μαργαρίτα, ο παππούς μου Γιάννης ο Σουππουρης κι ή άδελφή του Θέκλα δέν βρίσκονταν στό σπίτι. Ξαφνικά άκούσαμε έφτά μέ όχτώ πυροβολισμούς και μιά μέ δύο ριπές. Παγώσαμε όλοι. Μπήκαν στό σπίτι μέ τρόπο θάναυσο και θίαιο οι Τούρκοι και μās πρόσταξαν νά βγούμε στην αύλή. "Αρχισαν νά ρίχνουν άλλεπάλληλες ριπές. Τίποτα δέν σεβάστηκαν: ούτε θρέψη, ούτε γέρος, ούτε γυναικές. Μās πυροβολούσαν ψυχρά λές και πυροβολούσαν ζώα. "Η σκηνή ήταν άνατριχιαστική. Στο σπίτι βρισκόταν 21 άτομα και μόνο ένας κατάφερε νά παραμείνει άδρωτος από τις

σφαίρες, ό Κωστάκης, ό μικρός γιός του Σουμπουρη, πού πήδησε άπ' τό παράθυρο και έτρεξε και πρόφτασε κάτω τίς θείες του.

Μόλις βγήκα στην αύλή είδα τή μητέρα μου ξαπλωμένη στην γή μέσα σε μιά λίμνη από αίμα. Χτυπήθηκε από σφαίρα πού τή βρήκε στην καρδιά. Τώρα τούτες τίς στιγμές πού σās περιγράφω τή σκηνή τά μάτια μου δακρύζουν. 'Ο παππούς μου βρισκόταν επίσης στο έδαφος νεκρός, καθώς και ό 'Αντρέας ό Σουμπουρης, ενώ ή αδελφή του είχε πληγωθεί βαρεία στο στομάχι. Μόλις βγήκαμε στην αύλή, ή μικρή μου αδελφή, ή 'Ιλιάδα μου φώναξε:

- Γιώργο, σκοτώσανε τή μητέρα μας!

Ξέχασα νά γράψω πώς σάν βγαίναμε στην αύλή ένας άλλος Τούρκος πού βρισκόταν στην θεράντα μās χτύπαγε με μιά σωλήνα. "Έξω στην αύλή βρισκόταν τό αυτοκίνητο του Σουμπουρη. Σάν βγήκαμε στην αύλή οι Τούρκοι μās πρόσταξαν νά πέσουμε μπρούμυτα. Σε μιά άπόσταση κάπου ενάμισο μέτρο από μās βρισκονταν οι Τούρκοι πού μās πυροβολούσαν. 'Η πρώτη σφαίρα με χτύπησε στο κεφάλι.

- Τελειώσαμε, ψιθύρισα. Μά πριν άκόμα άποτελειώσω τή λέξη μιά δεύτερη σφαίρα με κτύπησε στο δεξιό τόν ώμο· ένοιωσα ένα άσήκωτο βάρος νά πλακώνει και μιά έντονη ζέστη νά με κυριεύει. Ζητούσα συνεχώς νερό για νά αναπληρώνω τό αίμα πού έχανα. "Υστερα από μισό περίπου λεπτό μιά τούρκικη σφαίρα με κτύπησε στον άριστερό τόν ώμο. Προσπάθησα νά γυρίσω λίγο προς τήν δεξιά μεριά όποτε αντίκρυσσα δλη τήν οικογένειά μου νά κολυμπάει στο αίμα. 'Η αδελφή μου Γιαννούλα κράταγε στην άγκαλιά της τό μικρό τό γιό της, τόν Λουκί, δυό χρόνια μόλις. Μιά σφαίρα τόν κτύπησε πάνω στο λαιμό κι' έκοψε τό νήμα τής μικρής του νιότης: σκοτώθηκε στα δυό του μόλις χρόνια. Κι' ήταν τόσο όμορφο, σωστό άγγελουδί. "Ένοιωσα άκόμη μιά σφαίρα νά με χτυπάει στην πλάτη, ενώ μερικές άλλες δέν τίς ένοιωσα. Χτυπήθηκα συνολικά από έντεκα σφαίρες: μιά σφαίρα με βρήκε στο κεφάλι, μιά στο λαιμό, μιά στο κάθε πλευρό, τρεις κάτω από τή δεξιά τήν ώμοπλάτη και τέσσερεις πίσω στην πλάτη. Οι πυροβολισμοί, κράτησαν γύρω στα τριάντα με τριανταπέντε λεπτά.

Οι Τούρκοι ύστερα από τήν ολοκλήρωση του έργου τους φύγανε, μιά και όσοι από μās είμασταν βαρεία τραυματισμένοι προσποιηθήκαμε τούς νεκρούς. Οι αδελφές μου Χριστίνα και Γιαννούλα είχαν άκατάσχετη αίμορραγία. 'Η αδελφή μου ή Λένια πού τραυματίστηκε στις φλέβες του δεξιού χεριού είχε κι' αυτή άκατάσχετη αίμορραγία πράγμα πού τήν άνάγκαζε νά άκουμπάει πάνω στον τροχό του αυτοκινή-

του του Σουμπουρη πού βρισκόταν στην αύλή του σπιτιού. "Υστερα από πέντε λεπτά έκλεισε για πάντα τά μάτια. 'Η σκηνή θά παραμείνει χαραγμένη στην μνήμη μου για πάντα.

Οι Τούρκοι φεύγοντας πήγαν σ' άλλα σπίτια και άρπαζαν ότι τούς ήταν χρήσιμο. 'Η αδελφή μου Γιαννούλα ζήτηγε άκατάπαφτα νερό. Τό ίδιο συνέβαινε και με τήν αδελφή μου τή Χριστίνα. Με πολλές προφυλάξεις, με τόν πόνο για τόν άδικοχαμό τώσων δικών μου νά μου ματώνει τήν καρδιά, σύρθηκα μεσ' τό σπίτι, πήρα λίγο νερό και τό πρόσφερα στις τραυματισμένες αδελφές μου. Μέσα στην άναπάντεχη συμφορά πού μās βρήκε προστέθηκε άκόμα μιά: Τό νερό λιγόστευε. 'Ασυναίσθητά μου σύρθηκα και ξάπλωσα πλάι στις τραυματισμένες αδελφές μου. Περιμένα από στιγμή σε στιγμή και τό δικό μου τό θάνατο. Κάποια στιγμή θυμήθηκα πώς σ' ένα από τά δωμάτια ύπηρε ένα καρπούζι. Σερνάμενος πήγα και τό πήρα. Τό καρπούζι ήταν μεγάλο, ή κούραση, ή άγωνία κι' ή εξάντλησή μου πολλή - άπ' τά τραυματισμένα χέρια μου έτρεχε άσταμάτητα τό αίμα - έτσι πού τό καρπούζι μου ξέφυγε άπ' τά χέρια και πέφτοντας χάμω κόπηκε στα δυό. Πήρα ένα μαχαίρι και πρόσφερα λίγο καρπούζι στην Χριστίνα, στην Γιαννούλα και στην γιαγιά τή Χριστίνα. 'Ακόμα και τό βρέφος τής θειάς τής Σωτήρας, ό μικρός Γιαννάκης πού ποτέ στην ζωή του τών έξη μηνών δέν ζήτησε νερό, κείνη τή στιγμή τραυματισμένο όπως ήταν άπ' τίς τουρκικές σφαίρες, ζήτησε νά ξεδιψάσει. "Έτσι ξαναμπήκα στο σπίτι κι' έφερα ένα ποτήρι νερό.

***

ΠΕΡΑΣΕ ώρα πολλή όταν ξαφνικά άκούστηκε ένα λαντρόβερ νά πλησιάζει προς τό σπίτι. Κατάλαβαμε πώς ήσαν Τούρκοι. Προσποιηθήκαμε έγω κι' οι αδελφές μου τούς νεκρούς. Τό λαντρόβερ σταμάτησε. "Ένας Τούρκος με πάτησε δυό φορές στην πλάτη. "Όμως δέν σηκώστηκα, ενώ ή καρδιά μου χτυπούσε δυνατά. Στη συνέχεια άποφάσισε νά με σηκώσει κρατώντας με από τό χέρι. Τελικά με σηκωσε. "Ανοιξα τά μάτια και τόν κοίταξα. 'Ηταν ένας Τούρκος άξιωματικός πού φαινόταν νά 'χει ανθρώπινα αισθήματα: "Έτρεξε σε λίγο κι είδοποίησε γιατρό με τόν άσύρματο του λαντρόβερ. "Έκανε ένα γύρο και ξεχώρισε τούς τραυματισμένους άπ' τούς νεκρούς. Στο σωρό τών σκοτωμένων ήσαν: ό παππούς μου, Γιάννης Μιχαήλ 77 χρόνων, ή γιαγιά μου Χριστίνα 'Ιωάννου 78 χρόνων, ό θεϊος μου Μιχαήλ 'Ιωάννου 42 χρόνων, ή μάνα μου Μαργα-

ρίτα Λιασή 48 χρόνων, η αδελφή μου Χριστίνα 21 χρόνων, η άρραβωνιασμένη αδελφή μου 'Ιλιάδα, η θεία μου Σωτήρα Γεωργίου 31 χρόνων, η Μαίρη Γεωργίου ξαδέλφη μου έφτά μόλις χρόνων, ο Γιαννάκης Γεωργίου ξάδελφός μου έξι μηνών, ο Λουκής Νικολάου άνιμικός μου δυό μόλις χρόνων, ο γείτονας μας 'Αντρέας Σουππουρής 54 χρόνων, η γυναίκα του 'Αντρέα Σουππουρή 'Αρετή 38 χρόνων, ο Γιαννάκης Σουππουρής, γιός του 'Αντρέα Σουππουρή 9 χρόνων, ο Δημητράκης Σουππουρής γιός του 'Αντρέα Σουππουρή 4 μόλις χρόνων, η 'Ιουλίτσα Σουππουρή, κόρη του 'Αντρέα Σουππουρή τριών μόλις χρόνων και η Θέκλα Σουππουρή, αδελφή του 'Αντρέα Σουππουρή τριών μόλις χρόνων και η Θέκλα Σουππουρή, αδελφή του 'Αντρέα Σουππουρή 60 περίπου χρόνων.

Ο Τούρκος άξιωματικός σήκωσε δακρυμένους στην άγκαλιά του τό νεκρό μωρό τής αδελφής μου. Τόν είδα σέ λίγο νά χτυπάει τό κεφάλι στόν τοίχο. "Εκλαιγε σάν μωρό παιδί.

"Ολους τούς τραυματίες μάς μετέφεραν σ' ένα άλλο σπίτι, στού χωριανού μας Γιώργου Τουρουρού. Μάς πρόσφεραν τίς πρώτες βοήθειες μέχρι πού έφθασε ο γιατρός. Στο μυαλό μου γυρόφερναν άκόμα οί φωνές τής αδελφής μου τής Χριστίνας πού έσκουζε άπ' τούς πόνους και την άσταμάτητη αίμορραγία, πού τελικά μετατράπηκαν σ' ένα πικρό παράπονο.

— Γιώργο, θά πεθάνω!

Μη μπορώντας τίποτε άλλο νά τής προσφέρω θυμάμαι πώς τής έδινα κουράγιο διαβεβαιώνοντάς την πώς σπου νά 'ναι ο γιατρός θά έφτανε. "Ομως σάν είχαμε φθάσει στό σπίτι του Τουρουρού βόγγαγε άπ' τούς φρικτούς τούς πόνους. Βρισκόταν μέσα στό φορείο όταν τής έφερα λίγο άκόμα νερό γιά νά πιεί. "Ανοιξε γιά μιá στιγμή τά μάτια της και ψέλισε: «πεθαίνω». Πέθανε άκριβώς μέσα στό χέρια μου.

Υστερα άπό τούτο τό φονικό μάζεψαν τούς χωριανούς όλους σέ μιá γειτονιά. Κανένας όμως γιατρός δέν έρχόταν γιά νά αλλάξει τίς πληγές τών άθώων θυμάτων. Πέρασα τίς πιό εφιαλτικές και δύσκολες στιγμές τής ζωής μου στούτο τό σπίτι. Τά γεγονότα μέ είχαν έξουθενώσει ύστερα άπό τόν συγκλονισμό πού δέχτηκα. "Ενα δουβό άσταμάτητο κλάμα μέ συνέιχε και συντάραζε όλάκερο τό είναι μου κι' ένα άναπάντη-

το, ένα φοβερό «γιατί» μ' έκανε νά αισθάνομαι πραγματικό ψυχικό σεισμό. Καμμιά όρεξη γιά φαί δέν είχα πιά. Στην προσπάθειά μου νά κλέψω λίγο ύπνο χρησιμοποιούσα τέσσερα καμμιά φορά και πέντε μαξιλάρια γιατί η σφαίρα πού δέχτηκα στό λαιμό μέ δυσκόλευε στόν ύπνο.

ΠΕΡΑΣΑΝ τέσσερεις μέρες όταν στις 29 του Αύγουστου ήρθαν μερικοί Τουρκοκύπριοι άπ' τά γειτονικά χωριά, την 'Επηχώ και τό Μπέγκιογιου γιά νά μάς μεταφέρουν στη Βώνη. "Ενας Τουρκοκύπριος σάν μέ είδε ξαπλωμένο πάνω στό κρεβάτι δέν πίστεψε πώς ήμουν τραυματισμένος και τράβηξε τή γάζα. Ούρλιαξα άπ' τόν πόνο.

Σέ λίγο έφθασαν μερικά στρατιωτικά λαντρόδερ, φορητά κι' έπιβατικά, γιά νά μάς μεταφέρουν στη Βώνη. Σάν βγήκα άπό τό σπίτι θυμήθηκα ότι είχα μερικά χάρπια και στράφηκα νά τά πάρω. Τότε ένας Τούρκος στρατιώτης γύρισε τό όπλο άπάνω μου. Φοβήθηκα. Σκέφτηκα πώς άσχημα είχαμε μπλέξει μέ τούτους τούς βάρβαρους. Φώναξαν και τούς άλλους χωριανούς νά έτοιμαστούμε γιά τή Βώνη. "Εμάς τούς άντρες μάς έστησαν σέ δυό σειρές τόν ένα πίσω άπό τόν άλλο. 'Ακριβώς άπέναντί μας στήθηκαν τέσσερεις μέ πέντε Τούρκοι μέ τό δάχτυλο νά χαϊδεύει τή σκανδάλη. Κείνη τή στιγμή φοβήθηκα ή καρδιά μου χτυπούσε πάνω άπό 100 στροφές τό λεπτό γιατί πίστεψα πώς θά μάς έκτελούσαν όμαδικά.

Μαζευτήκαμε όλοι οί χωριανοί στό λεωφορεία και στό φορητά πού έπρόκειτο νά μάς μεταφέρουν στη Βώνη. 'Ο γέρο παπάς του χωριού μας άκουμπώντας στό μπαστούνι του προσπάθησε νά άνέβει στό φορητό. Οί Τούρκοι πέταξαν τό μπαστούνι και χτύπησαν τόν παπά μέ μανία και λύσσα. "Ενας άλλος στρατιώτης χτύπησε μέ την ξιφολόγη τόν κοινοτάρχη στό μάτι. Μέσα στό φορητό προσπάθησε κείνη τή στιγμή νά μπει κι' ένας γέρος χωριανός κρατώντας μιá κουβέρτα, ένα σεντόνι και τό μαξιλάρι του. "Ενας Τουρκοκύπριος άρπαξε τά ρούχα άπ' τά χέρια του, τά πέταξε και ξυλοκόπησε δάναυσα τό δύσμοιρο γέρο. Σάν μπήκαν άρ-

κετοί χωριανοί στο αυτοκίνητο μέσα, άποφάσισα να μπώ κι εγώ. Μέσα στο φορτηγό βρισκόταν κι ένας μεσήλικας Τουρκοκύπριος. Πρόσεξε πώς ήμουν τραυματισμένος και με άγριο ύφος ρώτησε:

— Τί σου συμβαίνει ρε γκιαούρη και έχεις τὸ κεφάλι τυλιγμένο με γάζες;

— Μὲ πυροβόλησαν Τούρκοι, τοῦ ἀπάντησα.

— Καλὰ σοῦ κάνανε, ἀποκρίθηκε χαιρέκακα. Καί με τὸν ὑποκόπανο τοῦ ντουφεκιού με χτύπησε στὸ πλευρὸ ἐκεῖ ἀκριβῶς πού ήμουν τραυματισμένος. Ἡ πληγὴ ἀνοιξε ξανά, μπόρεσα ὁμως στὴ συνέχεια με μιὰ πετσέτα πού κρατοῦσα καί τὴ σταμάτησα. Τελικὰ οἱ ἄντρες μπήκαν στὸ φορτηγὸ, οἱ γυναῖκες καί τὰ παιδιὰ στὰ λεωφορεῖα καί ξεκινήσαμε γιὰ τὴ Βῶνη. Στὸ δρόμο οἱ Τούρκοι ρίχνανε πυροβολισμοὺς στὸν ἀέρα ἀπειλώντας πὼς θὰ μᾶς σκοτώνανε σ' ἀντίποινα, ὅπως ἰσχυρίζονταν, γιὰ τοὺς δικούς τους πού σκοτώσαμε ἐμεῖς.

***

ΣΑΝ ΦΤΑΣΑΜΕ στὴ Βῶνη ἔβαλαν στὴν ἐκκλησιὰ τοῦ χωριοῦ τοὺς ἄντρες καί τὰ γυναικόπαιδα στὸ σχολειό. Στὴν ἐκκλησιὰ τοῦ χωριοῦ ὑπῆρχαν κι' ἄλλοι ἐγκλωβισμένοι γέροι βασικά. Στὴν πόρτα τῆς ἐκκλησιᾶς εἶχαν ἀναρτημένες δυὸ τούρκικες σημαῖες καί μᾶς ἀναγκάζανε νὰ περνᾶμε κάτω ἀπ' αὐτές. Στὴν ἐκκλησιὰ ἀπαγορευόταν νὰ περνᾶμε πέρα ἀπ' τὰ ψαλτήρια.

Βράδυσσε: μὰ οἱ Τουρκοκύπριοι φρουροί μας δὲ λέγανε νὰ φύγουν γιὰ τὰ χωριά τους. Μείνανε στὴν ἐκκλησιὰ γιὰ νὰ φρουροῦν. Κάθησαν σὲ λίγο νὰ φᾶνε. Κεῖνη τὴ νύχτα εἶχανε δειπνήσει με μπάμιες καί κατόπουλα. Ἐφοῦ δειπνήσανε βασιλικά, ὅτι ἀπόμεινε τὸ ὄϊζαν νὰ τὸ φᾶμε ἐμεῖς. Στὸ πιάτο μου βάλαν λίγο κατόπουλο καί ἓνα κομμάτι ψωμί. ἸΚαι μιὰ ὁμως ὄρεξη γιὰ φαγητὸ δὲν εἶχα. Δυὸ μεγάλες λαμπάδες πού βρισκόνταν μὲς τὴν ἐκκλησιὰ σὰν ὑποκατάστατα τοῦ ἠλεκτρικοῦ μισοφώτιζαν τὸ χῶρο. Τραβηχτήκαμε νὰ κοιμηθοῦμε: μὰ ὁ ὕπνος δὲν μποροῦσε νὰ μοῦ σφαλίσει τὰ μάτια. Ἄλλωστε ἡ σφαῖρα πού εἶχα πάνω στὸ λαιμὸ με δυσκόλευε πολὺ. Σὲ λίγο δυὸ-τρεις Τουρ-

κοκύπριοι βαστώντας φανάρια καί ρίχνοντάς τα στὰ πρόσωπα τῶν ἐγκλωβισμένων, φαίνονταν νὰ ἀναζητοῦν ἐπίμονα μερικοὺς ἐγκλωβισμένους. Ἐνας καινούργιος φόβος με κατακυρίεψε. Εἶχα τὴν ἐντύπωση πὼς ἐμένα ἀναζητοῦσαν. Ἡ ἀγωνία μου κατακορυφώθηκε καί πάλιν.

Σκέπασα με μιὰ πετσέτα τὸ πρόσωπο κι' ἔμεινα ἀκίνητος παρακολουθώντας τὶς κινήσεις τους. Ἐκεῖνες τὶς δραματικὲς στιγμὲς πού με πλησιάζανε, ἀκίνητοποιοῦμαι ἀπόλυτα. Σὲ μιὰ στιγμὴ σηκώσαν ἀπ' τὰ στρώματα δυὸ χωριανούς μου. Πᾶνε λίγο πέρα πέρα καί σηκώνουν ἓνα ἄλλο ἐγκλωβισμένο. Αὐτὸς ἀντιδρούσε καί φώναζε:

— Δὲν βγαίνω! ἔχω πέντε μωρὰ.

Ἐσκουζε καί ἀντιστεκόταν με ἀποτελεσματικὰ νὰ μὴν τὸν πάρουν. Μὰ τὸν ἔδειραν με τρόπο βάρβαρο καί θάναυσο. Πήραν ὕστερα ἄλλους τρεῖς ἐγκλωβισμένους. Τοὺς ἔσυραν ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ κι' ὕστερα ἀπὸ ἓνα περίπου λεπτὸ ἀκούστηκε μιὰ ριπὴ ἀπὸ αὐτόματο.

— Τοὺς σκότωσαν, ψιθύρισα σ' ἓνα συγκρατούμενο.

Ὁ φόβος μᾶς κατακυρίεψε. Πρόσεξα στὴν ἐκκλησιὰ μέσα δυὸ-τρία κουτιά σιδερένια. Ὑποψιάστηκε πὼς θὰ ἦσαν χειροβομβίδες πού τὶς εἶχαν βάλει οἱ Τούρκοι με σκοπὸ ν' ἀνατινάζουν τὴν ἐκκλησιὰ σὰν θὰ εἴμαστε ἐμεῖς μέσα. Ἐτσι ἡ νύχτα πέρασε μέσα σὲ μιὰ ἀνατριχιαστικὴ ἀγωνία. Χωρὶς νὰ τὸ καταλάβω, ἀποκοιμήθηκα σὲ λίγο πάνω σὲ μιὰ ἀναπαιτικὴ, ὅπου βρισκόμουν ξαπλωμένος, βλέποντας στὸν ὕπνο μου τὶς φοβερὲς σκιῆς τοῦ Σαββάτου.

Τὸ πρωτὶ τῆς Πέμπτης, στὶς 22 τοῦ Αὐγούστου, ξύπνησα γύρω στὶς πέντε τὸ πρωτὶ. Δὲν πῆρα πρόγευμα. Τί θὰ μπορούσα ἄλλωστε νὰ πάρω; Περνούσαμε με ἓνα κομμάτι ψωμί. Θὰ ἔταν ἔξι ἡ ὥρα πρωτῆ σὰν οἱ Τούρκοι ἀποφάσισαν νὰ μᾶς καταμετρήσουν ξανά.

Τὸ μεσημέρι δυὸ-τρεις Τούρκοι πήραν τὸν πατὰ τοῦ χωριοῦ μας καί τὸν πατὰ τοῦ γειτονικοῦ χωριοῦ μας τοῦ Τραχωνιοῦ καί τοὺς ἔσυραν μέσα στὸ ἱερό. Τοὺς ἔκοψαν τὰ γένια καί τοὺς κούρεψαν. Ὑστερα ἀπὸ τοῦτο τὸ κακὸ πού τοὺς βρῆκε, οἱ δυὸ ἱερεῖς ἦσαν ἀφάνταστα λυπημένοι. Δὲν εἶχαν ὄρεξη οὔ-

τε μιὰ κίνηση νὰ κάμουν. Τὸ δικό μας μάλιστα τὸν γέρο παπά, τὸν ἅγιο μας Παπαγιώργη Παπαθανασίου, τὸν ξυλοκόπησαν ἄσχημα γιατί στὴν ἐκκλησιά μέσα τοῦ χωριοῦ μας βρῆκαν μερικά ὄπλα. Ἔτσι τὸν χτύπησαν ἄγρια στὸ στομάχι. Ξυλοφόρτωσαν ἀκόμα τοὺς ἄτυχους τοὺς παπάδες γιατί ἀρνήθηκαν, σὰν τοὺς πρόσταξαν οἱ Τούρκοι, νὰ οὐρήσουν στὸ ἅγιο δῆμα. Μιὰ τέτοια ἱεροσυλία οἱ δυὸ γέροντες οὔτε νὰ τὸ διανοηθοῦν δὲν τὸ μπορούσαν. Ἐνῶ βρίσκονταν στὸ ἅγιο δῆμα ἀκούγονταν πυροβολισμοί. Σὲ μιὰ στιγμή, μάλιστα, πίστεψα πὼς τοὺς σκότωσαν. Ὑστερα ἀπὸ τὶς κακουχίες καὶ τὰ χτυπήματα πού δέχτηκε στὸ στομάχι ὁ καλὸτατος παπὰς μας, πέθανε ἀπὸ αἱμορραγία ὕστερα ἀπὸ δεκαπέντε μέρες στὸ γενικὸ νοσοκομεῖο τῆς Λευκωσίας πού τὸν μεταφέρανε. Κοντὰ στὶς δώδεκα τὸ μεσημέρι τῆς ἴδιας μέρας πρόσταξαν τὰ γυναικόπαιδα νὰ δώσουν ἓνα γύρο στὸ χωριὸ γιὰ νὰ μαζέψουν κοτόπουλα, πάπιες, γαλοπούλες γιὰ τὸ μεσημεριανὸ φαγητό. Πέρασαν ὁμοῦς δύο ὥρες καὶ φαγητὸ δὲν δόθηκε στὸν ἐγκλωβισμένους. Ἄναρωτιόμασταν τί νὰ γίνε. Ἡ ἀπάντηση δόθηκε σὲ λίγο σὰν ἀντικρύσαμε τοὺς Τουρκοκύπριους μὲ μερικοὺς Τούρκους στρατιῶτες νὰ στρώνονται στὸ τραπέζι στὴν αὐλὴ τῆς ἐκκλησιάς. Σὰν τέλειωσαν, ὕστερα ἀπὸ τρία τέταρτα, πρόσταξαν τὶς γυναῖκες πού βρίσκονταν στὸ σχολεῖο νὰ ἐτοιμάσουν φαγητὸ γιὰ τοὺς ἐγκλωβισμένους. Πήραμε ὅλοι ἀπὸ μιὰ πατάτα, μιὰ στάλα κρέας κι' ἓνα κομμάτι ψωμί.

Γύρω στὶς τέσσερις τὸ ἀπόγευμα κουβάλησαν στὴν ἐκκλησιά μέσα κατοίκους ἀπὸ τὴν Κυθρέα. Φαίνονταν βασανισμένοι καὶ περιλυποί. Τοὺς ἔστησαν σὲ τριάδες μέσα στὴν ἐκκλησιά καὶ τοὺς ἐρεύνησαν. Ὅσα χρήματα βρῆκαν στὶς τσέπες τους τὰ κράτησαν, ἐνῶ τὶς ταυτότητες κι' ὅσα ἄλλα τοὺς ἦσαν ἄχρηστα, τὰ καταξέσχισαν. Ὁδηγούσανε στὴ συνέχεια ἓνα - ἓνα τοὺς κρατούμενους στὸ ἱερό τῆς ἐκκλησιάς καὶ τοὺς ἀνάκριναν. Οἱ πυροβολισμοὶ ἦσαν ἀδιάκοποι σ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ἀνάκρισης. Πυροβολούσαν μέσα στὸ ἱερό, πυροβολούσαν τὶς εἰκόνες τῆς ἐκκλησιάς καὶ στὴ συνέχεια τὶς ἀναποδογύριζαν. Τίποτε δὲν σεβάστη-

καν. Προσπάθησα νὰ κρυφῶ, ὅσο διάστημα κρατοῦσε ἡ μεταφορὰ μέσα στὸ ἱερό τῶν ἐγκλωβισμένων ἀπὸ τὴν Κυθρέα. Οἱ ἀνακρίσεις τέλειωσαν γύρω στὶς ἔξι τὸ ἀπόγευμα. Ἦρθε ἡ ὥρα γιὰ τὸ δείπνο: κουκιὰ χωρὶς λάδι. Φοβήθηκα μὴν ἀρπάξω καμμιά χολέρα καὶ δὲν ἔφαγα. Δικαιολογήθηκα σ' ἓνα Τουρκοκύπριο πὼς δὲν μ' ἀρέσουν τὰ κουκιὰ. Θύμωσε αὐτὸς ἀρχικά, ἀλλὰ στερνότερα μετάνοισε, μοῦ ἔδωσε ἓνα κομμάτι ψωμί καὶ μιὰ φέττα χαλλούμι. Ἄναψαν σὲ λίγο οἱ λαμπάδες γιὰ νὰ προσφέρουν τὸ ἐηλεκτρικὸ φῶς. Φτάσαμε σὲ λίγο στὶς ἔφτα τὸ ἀπόγευμα. Ὡρα γιὰ ὕπνο. Πῆρα μιὰ ἀναπαιτική καρτέλα καὶ ξάπλωσα. Σύντομα ὁμοῦς μερικοὶ Τουρκοκύπριοι μὲ τὰ φαναράκια ἄρχισαν νὰ ρίχνουνε ξανά φῶς στὰ πρόσωπά μας, πράγμα πού σήμαινε πὼς κάποιους ἄλλους ἀναζητοῦσαν. Ξεδιάλεξαν πέντε ἄτομα ἀπὸ τὴν Κυθρέα. Τοὺς πήραν στὸ Ἄγιο Βῆμα κι' ἄρχισαν πάλι τὸν ξυλοδαρμό. Ξανά ὁ φόβος καταπλάκωσε τὶς ψυχές μας. Σιγά - σιγά ὁμοῦς μὲ πῆρε ὁ ὕπνος.

Ξημέρωσε ἡ Παρασκευὴ, 23 τοῦ Αὐγούστου. Πέρασαν κιόλας ἔξι μέρες χωρὶς νὰ μ' ἐπισκεφτεῖ γιατρός. Σήμερα συνέβηκε ἓνα περιστατικὸ πού παρολίγο νὰ μὲ μπλέξει σὲ ἄσχημες συνέπειες. Ἐνας ἐγκλωβισμένος ἀπὸ τὴν Κυθρέα, ὁ Στυλιανὸς Γιαννάκης, κράταγε δελτία: μηνύματα τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ. Χωρὶς νὰ χάσω καιρὸ τοῦ ἔδωσα καὶ κατάγραψε πάνω σὲ μιὰ πρόχειρη κόλλα - πάνω σ' ἓνα χαρτί ἀπὸ ἓνα τσιγαροκούτι - τὰ ὀνόματα τῶν δυὸ γαμπρῶν μου γιὰ νὰ μάθω ἂν ζοῦσαν. Στὰ μηνύματα αὐτὰ ἔγραψα καὶ τὸ δικό μου τ' ὄνομα. Γύρω στὶς δέκα τὸ πρωὶ ἀποφάσισαν νὰ μᾶς βγάλουν ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά γιὰ νὰ τὴν καθαρίσουν οἱ γυναῖκες. Σὰν θγαίναμε ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά μᾶς ἐρευνούσαν. Ὁ Γιαννάκης τύλιξε τὶς φόρμες τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ μὲ «χάρτη ὑγείας» καὶ ψήλωσε τὰ χέρια πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι κρατώντας τὶς φόρμες τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ μέσα στὶς χούφτες του. Ἐνας Τουρκοκύπριος σὰν ἔφτασε ἡ στιγμή τῆς ἐρεύνας τὸν διάταξε νὰ κατεβάσει τὰ χέρια ἀπ' τὸ κεφάλι. Ἔτσι ἀντικρύσανε σὲ λίγο τὶς φόρμες νὰ πέφτουν στὸ δάπεδο μαζί μὲ τὸ χαρτί τῶν τσιγαρέτων. Οἱ Τούρκοι τ' ἄρπαξαν. Σὰν τέλειωσαν οἱ ἀτομικὲς ἐρευνες ἀ-

ποφάσιαν να εξετάσουν το χαρτί με τα μηνύματα. Τα μηνύματα φυσικά σχίστηκαν. Πήραν σε λίγο το Γιαννάκη στο «άρχηγειο» και τον υπόβαλαν σε ανάκριση. Σάν διάβασαν το όνομά του άπάνω στις φόρμες άρχισαν να τον ξυλοφορτώνουν. Μάς πρόσταξαν σε λίγο να μπορούμε όλοι μέσα στην εκκλησιά. «Έτούτη τή φορά», διαλογίστηκα, «δέν πρόκειται να γλυτώσω». Τελικά ένας Τουρκοκύπριος άρχισε να διαδάζει μεγαλόφωνα τα όνόματα που ήσαν γραμμένα στο χαρτί. Το πρώτο όνομα που διάβασε ήταν του 'Αντωνάκη Τουρουρού. Ήταν άδελφός ενός άπ' τα δυο παιδιά που ήσαν μπλεγμένα στην υπόθεση. Το παιδί κέρωσε.

Ή Τουρκοκύπριος φώναζεϊ

— 'Αντωνάκης Τουρουρού, ποιός είναι;

Ήπειτα φώναξε το δικό μου. Το παιδί δέν είπε λέξη. Τότες ένας συγχωριανός, χωρίς να ξέρει τί του γίνεται, ξεφώνησεϊ

— Ρέ Σωτήρη, δέν είναι ο άδελφός σου ο στρατιώτης;

Ή Τουρκοκύπριος φρένιασε. Άρπαξε τον Σωτήρη, τον πήρε στο άγιο βήμα άρχισε να τον χτυπά με τον ύποκόπανο ούρλιάζοντας κάθε τόσο:

— Έσου 'σαι άστυνομία! Έσου 'σαι άστυνομία!

Ή Σωτήρης βγήκε έξω άπ' το ιερό, ολοκάκκινος, με τα μάτια γιομάτα δάκρυα. Τουλάχιστον ο Σωτήρης τέλειωσε! Έρχόταν τώρα ή σειρά μου. Ξαναπήρε ο Τούρκος το χαρτί, και φωνάζει:

— Γιώργος Μασής! Ή Τούρκος αντί να φωνάζει Λιασής, φώναξε Μασής. Στεκόμουν δίπλα του. Μά κανένας δέν πρόφερε λέξη γιατί δέν ήξεραν κανένα Μασή άπ' το Παλαίικυθρο. Έτσι φτηνά τή γλύτωσα: μά ή καρδιά μου κόντευε να σπάσει. Όμως το κακό δέ σταμάτησε. Σε λίγο ο Τουρκοκύπριος προχώρησε παρακάτω φωνάζοντας τ' όνομα του γαμπρού μου. Φώναξε δυνατά:

— Νίκος Κακάϊλος, ποιός είναι;

Ή γαμπρός μου λεγόταν Κκαίλος και όχι Κακάϊλος: δέν είπα λέξη. Όμως ο ίδιος χωριανός πάλι φώναξε:

— Ρέ Γιώργο, αυτός είν' ο γαμπρός σου!

Ή Τουρκοκύπριος άναψε και κόρωσε άπ' το θυμό γιατί δέν του 'πα πώς ο Κάϊλος ήταν ο γαμπρός μου. Μ' άρπαξε και μ' ό-

δήγησε μαζί με τον Στέλιο Γιαννάκη στο άρχηγείο. Άρχισαν να χτυπούν διαδοχικά: μια εκείνον και μια έμένα. Μια με τον ύποκόπανο και μια με μια βέργα άγκαθωτή. Το αίμα άπ' τις πληγές μου ξανάρχισε να τρέχει. Ή ίδιος Τουρκοκύπριος πήρε στερνότερα ιδίοιο κι ένα κομμάτι γάζα και τύλιξε τις πληγές μας. Το αίμα σταμάτησε.

Μάς έφεραν μετά στην εκκλησιά. Ήταν ή ώρα για το μεσημεριάτικο. Το φαγητό ήταν σούπα τραχανάς. Όμως μόνο με πηρούνια μπορούσε να φαγωθεί. Μά πηρούνια δέν υπήρχαν. Ξέχωρα ή άρμύρα της. Άποτέλεσμα ήταν να πάρω μια δυο ρουφηξιές. Έτσι άδοξα τερματίστηκε ή υπόθεση με τα μηνύματα του Έρυθρού Σταυρού. Έμεινα μέσ' τήν εκκλησιά και κοιμήθηκα για δυο περίπου ώρες. Θά διερωτάστε πώς γνώριζα τήν ώρα. Άπλούστατα ένας χωριανός, ο Χρίστος, έκρυψε το ρολόϊ μέσα στις κάλτσες, τό 'βγαξε και μάς έλεγε σάν τον ρωτούσαμε τήν ώρα.

ΓΥΡΩ στις έξι κάνουν τήν εμφάνισή τους κάπου δέκα δημοσιογράφοι μαζί με άντρες των Ένωμένων Έθνών. Γυρίζανε ταινία στην εκκλησιά κι' έπαιρναν σκηνές κι' άπ' τή δική μας χαμοζωή. Κινηματογράφησαν άκόμα και τους δυο παπαδες, Έτσι κουρεμένους δπως τους είχαν. Σάν τους είδα σκέφτηκα να τους πλησιάσω μπάς και μπορούσα να ξεγλιστρήσω άπό τήν κόλαση τής Βώνης, ξεφεύγοντας άπ' τα θάσανα που τόσο άναπάντητα μάς πλάκωσαν. Τό 'πα και τό 'κανα. Πήγα κοντά τους. Ή ένας άπ' αυτούς που λογάριασα για δημοσιογράφο ήταν ο Ίνδός Σαντρουντίν Άγά Χάν, πρόεδρος τής έπιτροπής για τους πρόσφυγες των Ένωμένων Έθνών, πράγμα που τό 'μαθα άργότερα. Μόλις με είδε ο Άγά Χάν με ρώτησε στ' άγγλικά πώς τραυματίστηκα. Του 'πα τήν ιστορία μου με κάθε λεπτομέρεια και ύποσχέθηκε να με μεταφέρει στο Γενικό Νοσοκομείο στη Λευκωσία. Ή χαρά μου ήταν άπερίγραπτη. Ρώτησε τ' όνομά μου και τό σημείωσε. Το ιδίοιο έκαμαν και οι άλλοι που τον συνόδευαν και που μαγνητοφώνουσαν, τι τους έλεγα. Τελικά ο Άγά Χάν μου 'δωσε το χέρι. Τον

εύχαριστησα. Πρὶν φύγει μὲ ρώτησε ξανὰ ἂν ἤμωνα ἔτοιμος γιὰ νὰ φύγουμε. Τὸν πα-
ρακάλεσα νὰ περιμένει μιὰ στιγμή ἴσαμε νὰ
πεταχτῶ νὰ πάρω τὴν τσάντα καὶ νὰ φύγου-
με. Βγήκαμε ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά καὶ μὲ συνό-
δευσε μέχρι τὸ αὐτοκίνητό του, μιὰ κά-
τασπρη μερσεντές. Μοῦ ἄνοιξε τὴν πόρτα,
ἔβαλα τὸ ἓνα πῶδι μέσα στὸ αὐτοκίνητο μα-
ζί μὲ τὴν τσάντα καὶ ἐνῶ ἔτοιμαζόμουν νὰ
βάλω καὶ τὸ δεύτερο πῶδι, ἓνας Τουρκοκύπρι-
ος μὲ τράβηξε δυνατὰ ἀπὸ τὸ χέρι καὶ μὲ
κατέδασε ἀπ' τ' αὐτοκίνητο. Ὁ Τουρκοκύ-
πριος πέταξε στὸν Ἅγὰ Χὰν ἀπλὰ ἓνα «νό»
«νό» καὶ μὲ κράτησε. Τότες ὁ Ἅγὰ Χὰν ξα-
νάγραψε τὸ ὄνομά μου.

Ὁ ἴδιος Τουρκοκύπριος μὲ ὁδήγησε στὴν
ἐκκλησιά. Ἡ ἀπελπισία μου δὲν περιγρά-
φεται. Τόση πιὰ ἀτυχία! Δὲν μπορούσα νὰ
ἠρεμήσω μὲ τὴ σκέψη πὼς ἓνα ἀκόμα θῆμα
καὶ θὰ 'μωνα λεύτερος. Οἱ ἄλλοι χωριανοὶ
προσπαθοῦσαν νὰ μὲ παρηγορήσουν:

— Μὴν τὸ σκέφτεσαι, μαρὲ Γιώργο, καὶ
μιὰ μέρα θὰ φύγουμε ὅλοι καὶ θὰ λυτρωθοῦ-
με ἀπὸ τοῦτα δῶ τὰ κτήνη.

Βράδυνασε. Ὡρα γιὰ ὕπνο. Τὴν ἄλλη μέ-
ρα, τὸ Σάββατο, καμμιά ὄρεξη δὲν εἶχα
οὔτε γιὰ νὰ κουνηθῶ. Μόλις ἄνοιξα τὰ μάτια,
γύρω στὶς πέντε τὸ πρωῒ, ἓνας Τουρκοκύ-
πριος μοῦ 'πε νὰ σηκωθῶ προστάζοντάς με
νὰ 'μαι ὀλοήμερα μαζί του... Κράταγε ἓνα
τόμπσον ποῦ δὲν τ' ἀποχωριζόταν. Ἦμουν
συνέχεια πλάϊ του. Γύρω στὶς δέκα τὸ πρωῒ
μὰς πρόσταξαν νὰ βγοῦμε ἀπὸ τὴν ἐκκλη-
σιά.

Πέρασε ἀρκετὴ ὥρα ὅποτε βγαίνει σὲ μιὰ
στιγμὴ ἓνας Τούρκος ἀπὸ τ' ἀρχηγεῖο φωνά-
ζοντας:

— Ὁ πληγωμένος νὰ ῥτει ἐδῶ!

Πῆγα μὲ φρουρὰ τὸν Τουρκοκύπριο, ποῦ
κατάντησε σωστὴ θεντούζα πάνω μου. Βρι-
σκοτάν ἐκεῖ ἓνας Τουρκοκύπριος ἀξιωματι-
κὸς ποῦ μὲ ρώτησε ἄγρια:

— Γιατί εἶπες στοὺς Ἑγγλέζους πὼς δὲν
σὰς μεταχειριζόμαστε καλά; Ἐγὼ τ' ἀνήθη-
κα. Εἶχα ὕφος ἀπορεμένο καὶ φοβισμένο.

— Ἄντε βρὲ Γκισούρη, μοῦ εἶπε.

Ρώτησε τὸ ὄνομα, τὴν ἡλικία, τὸ χωριό
μου καὶ μοῦ 'πε πὼς θὰ μ' ἔστελνε στὸ νοσο-
κομεῖο, χωρὶς ὁμως νὰ μοῦ πεί σὲ ποιό.

Κατεβήκαμε ἀπὸ τὸ ἀρχηγεῖο καὶ μπή-

καμε σ' ἓνα λαντρόβερ. Προχωρήσαμε λίγα
μέτρα πρὸς πέρα. Σταμάτησε γιὰ νὰ μοῦ δέ-
σει τὰ μάτια. Πῆρε ἀπὸ ἓνα σπῆτι μιὰ πε-
τσέτα καὶ τὰ ἔδεσε. Δὲν ἤξερα ποῦ μὲ
παίρνανε. Περνούσαμε ἀπὸ ἄσφαλο. Ὁ-
μως δὲν ἤξερα ποιά πορεία ἀκολουθοῦσαμε.
Στὴ διαδρομὴ ὁ Τουρκοκύπριος μὲ ρώτησε
ἂν περνοῦσα καλά στὴν ἐκκλησιά τῆς Βῶ-
νης καὶ στὸ χωριό μου. Τί μπορούσα ὁμως
νὰ πῶ; Τοῦ ἀπαντοῦσα τάχα πὼς ἤμουν εὐ-
χαριστημένος καὶ συνεχῶς τὸν εὐχαριστοῦ-
σα.

Ἔστερα ἀπὸ μιὰ περίπου ὥρα διαδρο-
μῆ, κάπου κατεβήκαμε. Δὲν ἤξερα ὁμως
ποῦ βρισκόμουν. Οἱ συνοδοὶ μου θὰ πρέπει
νὰ 'σαν δυό, ἂν κρίνω ἀπ' τὴ φωνὴ καὶ ἐ-
νὸς ἄλλου, ποῦ χτυποῦσε συνέχεια τὰ χέρια
καὶ τραγούδαγε. Οἱ ἐρωτήσεις συνεχίζονταν.
Προσπαθοῦσα ν' ἀπαντήσω ὅσο μπορούσα.
Σὲ μιὰ στιγμὴ, μὴ ἀντέχοντας ἄλλο, σήκω-
σα τὸ κεφάλι ἀπάνω καὶ ἀνασῆκωσα ἄλα-
φρὰ τὸ μαντήλι γιὰ νὰ δῶ ποῦ βρισκόμου-
να. Ἡ ἀντίδραση ὁμως τῶν συνοδῶν ἦταν
βίαιη. Μὲ βρῖσανε ρωμαίικα καὶ μὲ χτύπη-
σαν στὸ κεφάλι. Ἀρχισα πάλι νὰ φοβοῦ-
μαι μήπως μὲ ὁδηγήσουν σὲ κάποιο ξάμερο
καὶ μὲ σκοτώσουν.

Ἔστερα ἀπὸ κάμποση ὥρα, τὸ λαντρό-
βερ σταμάτησε. Ὁ Τουρκοκύπριος μοῦ 'πε
κατέδω. Μὲ βοήθησε μιὰς καὶ τὰ μάτια μου
ἦσαν ἀκόμα κλειστά, κρατώντας με ἀπ' τὸ
χέρι. Τὸ ρώτησα ποῦ βρισκόμασταν καὶ μ'
ἀποκρίθηκε πὼς ἤμασταν σ' ἓνα νοσοκο-
μεῖο. Περπατήσαμε λίγο καὶ πρόσταξε νὰ
καθῆσω σ' ἓνα παγκάκι. Πέρασαν κάπου
πέντε λεπτά καὶ μοῦ λύσανε τὰ μάτια. Μό-
λις τ' ἄνοιξα εἶδα στὸν ἀπέναντι ἴστω μιὰ
τούρκικη σημαία. Ἐνας Τουρκοκύπριος μοῦ
'πε νὰ περάσω στὸ νοσοκομεῖο γιὰ νὰ μοῦ
ἀλλάξουν τὶς πληγές. Στὴ συνέχεια μὲ βομ-
βάριζε μ' ἐρωτήσεις. Μὲ ρώτησε κάποτε
ποιοὶ μὰς πυροβόλησαν. Τοῦ ἀπάντησα πὼς
ἦσαν Τούρκοι ἀπ' τὰ χωριά ποῦ βρισκον-
ταν κοντὰ στὸ χωριό μου. Ἄντεδρασε:

— Ὅχι μάνα μου, εἶναι Λυσιώτες· εἶναι
τῆς ΕΟΚΑ Β' ποῦ γυρίζουν στὰ χωριά γιὰ
νὰ σκοτώσουν κείνους ποῦ ἔχουν ξεμείνει
στὰ χωριά τους γιὰ νὰ ζήσουν μαζί μὲ τοὺς
Τούρκους.

Φυσικὰ τοῦ ἀπάντησα πὼς δὲν ἦσαν Λυ-
σιώτες. Γιατί ἡ Λύση ἀπέχει ἀπ' τὸ χωριό

μας γύρω στα 35 μίλια. Ρώτησε αν έχω αδελφό, πού μένει και τί δουλειά κάνει. Του απάντησα ότι έχω ένα αδελφό, πώς είναι δεκάξι χρόνων, πώς μένει στη Λευκωσία και πώς είναι μαθητής. Στην πραγματικότητα ο αδελφός μου ήταν στρατιώτης και πολέμησε στο Τζιάος.

Σαν τέλειωσα ή «κάνακριση» μου 'πε πώς στο νοσοκομείο νοσηλεύονταν και κάποια Γιαννούλα από το Παλαιόκυθρο. Χάρηκα αφάνταστα ακούοντας την είδηση πώς μέσα κεί βρισκόταν τραυματισμένη κι ή Γιαννούλα μας, ή αδελφή μου. 'Η Γιαννούλα είχε μεταφερθεί αρχικά στο νοσοκομείο του Δικώμου και μετά μεταφέρθηκε στο νοσοκομείο της Λευκωσίας. Τον ρώτησα πού είναι και μου 'πε πώς βρισκόταν πάνω.

'Ετρεξα πάνω. Στο διάδρομο ύπηρχαν τέσσερα με πέντε στρώματα. Στο πρώτο βρισκόταν ή αδελφή μου. Μόλις την είδα έτρεξα όλοχαρος κοντά της, την άγκάλιασα κι' άρχισα να κλαίω. 'Η αδελφή μου μόλις με είδε με φωνή γεμάτη χαρά ξεφώνισε:

— 'Ω αδελφέ μου, και άρχισε να κλαίει σαν μικρό παιδί. Τής διηγήθηκα όλη την ιστορία σαν έμεινα στο χωριό και στη Βώνη. 'Υστερα από πέντε λεπτά παρουσιάστηκε ένας αστυνομικός Τουρκοκύπριος. Κατάλαβα πώς στάλθηκε για να μάς επιβλέπει. Σε λίγο ένας στρατιώτης με ρώτησε αν είχα φάει. Του απάντησα άρνητικά. Μου 'φερε ένα πιάτο με φιδέ, πατάτες και δυο κομμάτια ψωμί. 'Εφαγα μ' όλη μου την όρεξη. Σαν τέλειωσα ρώτησα τη Γιαννούλα πώς πάει.

— Χάλια μαύρα, ήταν ή απάντησή της. Τό χέρι της βρισκόταν στο γύψο ενώ το πόδι της ήταν τελείως άκίνητο.

Μιά νοσοκόμα μου 'φερε πίζζάμες, πού τής φόρεσα άμέσως και είπε σε μια τουρκάλα πού βρισκόταν πλάι στο στρώμα τής Γιαννούλας να μετακινηθεί για να πάρω τη θέση της. Την άλλη μέρα ήρθε άλλος αστυνομικός. 'Αλλάξαν τρεις φορές την ήμέρα: άπ' τις έξι το πρωί μέχρι τις δυο μετά το μεσημέρι, άπ' τις δυο μέχρι τις δέκα το βράδυ κι' άπ' τις δέκα μέχρι τις έξι το πρωί.

ΕΗΜΕΡΩΣΕ ή καινούργια μέρα. Μέσα

σ' ένα δίσκο έφεραν τσαί, αύγο κι' ένα κομμάτι φέττα. 'Η αδελφή μου έπινε μόνο το τσαί και δυο τρεις μπουκιές φιδέ. Γύρω στις ένδεκα ήρθαν μερικοί Τούρκοι στρατιώτες πού νοσηλεύονταν εκεί και ανταλλάξαμε μερικές κουβέντες. Φαινονταν καλοί. Τουλάχιστο έτσι έβγαине από τα λεγόμενά τους. Είπαν πώς δέν τον ήθελαν τον πόλεμο, μα τους έξανάγκασαν να κατέβουν στην Κύπρο και να πολεμήσουν. Αυτά λέγονταν την Κυριακή στις 25 Αύγουστου. Δυο νοσοκόμες πέρασαν σε λίγο για να δώσουν χάρτια στους άρρώστους. Μου δώσανε και μένα τρία.

Γύρω στο μεσημέρι ήρθαν στο νοσοκομείο άντρες του 'Ερυθρού Σταυρού με σκοπό να ανταλλάξουν την αδελφή μου καθώς και ένα γέρο 'Ελληνοκύπριο άπ' το Τρίκωμο με Τούρκους πού βρίσκονταν στο Νότο. 'Απερίγραπτη ήταν ή χαρά τής αδελφής μου. Τους παρακάλεσα να συμπεριλάβουν και μένα στον κατάλογό τους αλλά μου τόνισαν πώς τούτο θα γινόταν άργότερα. 'Η αδελφή μου έφυγε χαρούμενη. 'Υστερα όμως από μισή ώρα την έφεραν πίσω. Τη ρώτησα γιατί τη στρέψανε. Μου 'πε πώς την πήραν μέχρι την τουρκική άστυνομία κοντά στο Λήδρα Πάλας, μα τελικά δέν μπόρεσαν και παράδωσαν μόνο το γέρο. 'Ο άρχίατρος του νοσοκομείου πού συμπεριφερόταν πολύ καλά άπέναντί μας για να την παρηγορήσει τής «ύποσχέθηκε» πώς θα προσπαθούσε να τη στείλει στην Τουρκία και θα δέν τα κατάφερε να την στείλει στον έλληνικό τομέα. 'Η σκέψη όμως αυτή μάς πάγωσε το αίμα.

Την άλλη μέρα είχαμε επίσκεψη από την κυρία Ντεκτάς. Μάς μίλησε στα έλληνικά και μάς άνάφερε πώς θα προσπαθούσε να μάς στείλει στην Τουρκία. "Άλλη λαχτάρα έτούτη! Στο μεταξύ συνέχισα να κουβεντιάζω με τους στρατιώτες. "Ενας μάλιστα μου δώρισε κι' ένα μικροσουβενίρ. Την ίδια μέρα, τη Δευτέρα, με έπισκέφθηκε ο 'Αγά Χάν. Μέ ρώτησε αν περνούσα καλά. Μου πρόσφερε, μάλιστα κι' ένα πακέτο σοκολάτες. Τον εύχαρίστησα όλοθερμα έκφράζοντας του την εύγνωμοσύνη μου για ό,τι έκανε για μένα.

Τό άλλο πρωινό μια νοσοκόμα μπήκε στο θάλαμο για να μου άνακοινώσει πώς θα

μέ χειρουργούσαν. Πρώτη φορά στη ζωή μου θά 'κανα χειρέρηση. Μὲ πῆρε στὸ χειρουργεῖο. Ὁ χειρουργὸς περίμενε κιόλας. Μ' ἔβαλε νὰ ξαπλώσω στὸ χειρουργικὸ πάγκο. Ἦμουν πολὺ ταραγμένους. Μοῦ ἔπε πὼς πρῶτα θὰ ἔκανε ἐγχείρηση στὴν πληγὴ ποὺ βρισκόταν στὸ κεφάλι. Ἔβαλε δυὸ ἐνέσεις γιὰ νὰ πετύχει τοπικὴ ἀναισθησία, μοῦ σκέπασε τὰ μάτια μ' ἓνα ροῦχο καὶ ἄρχισε τὴν ἐγχείρηση. Ἡ δραστηριότητα ὁμῶς τῶν ἀναισθητικῶν φαίνεται πὼς δὲν ἦταν ἀποτελεσματικὴ γιατί σπαστάραγα ἀπὸ τὸν πόνο τὴν στιγμὴ ποὺ ἔσχιζε τὸ μέρος, καθὼς καὶ τὴ στιγμὴ ποὺ τὸ ἔδενε. Πονοῦσα φρικτὰ. Σὲ κάθε ἐγχείρηση ἔβαζε καὶ δυὸ ἀναισθητικὲς ἐνέσεις. Σὰν ἔκαμε ἕξι συνολικὰ χειρουργήσεις δὲν ἄντεχα πιὰ. Ὑστερα ἀπὸ κάθε χειρουργικὴ ἐπέμβαση ρῶταγα πῶσες ἄλλες ἀπόμειναν ἀκόμα. Σιγὰ-σιγὰ δέχτηκα καὶ τὶς ἕξι ἐπεμβάσεις. Σηκωνόμουν κι ἀντίκρυζα ὀλάκερο τὸ κορμὶ μου γεμάτο μὲ ραφές. Μὰ καὶ τὸ φάρμακο ποὺ χρησιμοποιοῦσαν γιὰ τὴ χειρουργικὴ ἐπέμβαση ἀνάδινε μιὰ μυρωδιὰ ποὺ ζάλιζε.

Μιὰ ἄλλη νοσοκόμα κρατώντας με ἀπὸ τὸ ἓνα χέρι μὲ ὀδήγησε στὸ θάλαμο. Ἡ ἀδελφὴ μου σὰν μ' ἀντίκρυσε ἀναλύθηκε σὲ δάκρυα. Οἱ πόνοι ἦσαν φρικτοὶ κι' ἀνυπόφοροι.

Πέρασαν ἄλλες τρεῖς μέρες. Ἐνα πρωῖνὸ ἔφθασε ὁ ἀρχίατρος τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ μὲ μιὰ Τουρκάλα, ποὺ μὰς τράβηξαν μερικὲς φωτογραφίες. Μὰς ρώτησαν ἂν εἴμαστε εὐχαριστημένοι. Εἶπαμε τὴν ἀλήθεια:

— Εἴμαστε εὐχαριστημένοι, μὰ θέλουμε νὰ γυρίσουμε στὸν ἑλληνικὸ τομέα.

Μὰς ἀπάντησαν πὼς δὲν μπορούσαν νὰ τὸ κάμουν, μὰ μὰς ἀνάφεραν πὼς θὰ μὰς στέλλαν στὴν Τουρκία. Οἱ πόνοι ἐξακολουθοῦσαν ἀκόμα νὰ 'ναι δυνατοὶ καὶ ἀνυπόφοροι.

Τὴν ἄλλη μέρα, τὸ πρωῖ τῆς 1ης Σεπτεμβρίου πρόσεξα στὴν πλάτη ἓνα ἐξόγκωμα. Τὸ 'πα στὴ νοσοκόμα, ποὺ μὲ καθησύχασε. Ὅμως ἴσαμε τὸ βράδυ τὸ ἐξόγκωμα μεγάλωσε ἀκόμα πιὸ πολὺ. Τότες ἀποφάσισαν νὰ κάμουν μιὰ τοπικὴ ἀκτινογράφηση. Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἀκτινογραφία διαπιστώθηκε πὼς ὑπῆρχε στὸ ἐξόγκωμα βλήμα ἀπὸ σφαῖρα. Στὶς ὀχτῶ τὸ βράδυ τῆς ἴδιας μέρας ἓνας

γιατρός μὲ ρώτησε ἂν θὰ προτιμοῦσα νὰ κάμω τὴν ἐγχείρηση τὴν ἴδια μέρα ἢ τὴν ἐπομένη. Προτιμοῦσα τὴν ἄλλη μέρα, μὰ ἡ ἀδελφὴ μου μὲ συμβούλευσε νὰ προχωρήσω στὴν ἐγχείρηση τὴν ἴδια κιόλας μέρα. Μὲ πῆγαν κάτω στὸ χειρουργεῖο. Ὑστερα ἀπὸ δυὸ ἐνέσεις ποὺ μοῦ ἔκαμε, μπόρεσε τελικὰ ὁ γιατρός μὲ τὸ ψαλίδι νὰ ἀφαιρέσει τὴ σφαῖρα. Τὴν ἔβαλε μπροστά μου. Ἦταν μιὰ μεγάλη σφαῖρα καὶ ἐπίπεδη. Παρακάλεσα τὸν γιατρὸ ποὺ μοῦ τὴν ἔδωσε γιὰ θυμητήρι. Καθημερινὰ οἱ νοσοκόμες μοῦ ἀλλάζαν τὶς πληγές. Ὑστερα ἀπὸ τρεῖς μέρες ἦρθε ὁ ἀρχίατρος μ' ἓνα νοσοκόμο γιὰ νὰ κόψουν τὶς ραφές. Τὶς ἔκοβαν μιὰ-μιὰ, μὰ ὑπόφερα πολὺ νόμιζα πὼς κάθε φορά ποὺ κόβανε μιὰ ἀπὸ τὶς ραφές, τὸ δέρμα μου τεντωνόταν. Ὅλο τὸ βράδυ δὲν μπόρεσα νὰ κοιμηθῶ. Εἶπα στὸ νοσοκόμο γύρω στὶς δώδεκα τὰ μεσάνυχτα καὶ μοῦ ἔφερε δυὸ χάπια τοῦ ὕπνου. Ὅμως καὶ πάλι δὲν μπόρεσα νὰ κλείσω μάτι. Ἐτσι ὕστερα ἀπὸ μιὰ ὄρα μοῦ ἔκαμε μιὰ ἐνεση. Αὐτὸ ἦταν. Σιγὰ-σιγὰ ἀποκοιμήθηκα.

Ἐημέρωσε ἡ Παρασκευὴ ἕξι τοῦ Σεπτέμβρη. Μετὰ τὸ πρωῖνὸ ἔπιασα κουβέντα μὲ τὸ φρουρὸ ἀστυνομικὸ ποὺ ἰσχυρίστηκε πὼς οἱ Ἕλληνες σκότωσαν πάρα πολλοὺς Τούρκους ἀπὸ τὴν Τουρκία. Ἐγὼ σιωποῦσα. Τὸ βράδυ τῆς Παρασκευῆς πέφτανε συνεχῆ πυροβολισμοί. Μιὰς καὶ τὸ νοσοκομεῖο βρισκόταν κοντὰ στὸ Λήδρα Πάλας οἱ πυροβολισμοὶ ἀκούγονταν πολὺ καθαρά. Κατάλαθα τί συνέβαινε μὰ προτίμησα νὰ ρωτήσω καὶ τὴ νοσοκόμα γιὰ νὰ μοῦ τὸ ἐπιβεβαιώσει.

— Εἶναι οἱ δικοὶ σας, μοῦ ἀπάντησε καὶ πυροβολοῦν ἐναντίον μας.

Σιγὰ-σιγὰ οἱ πυροβολισμοὶ σίγησαν γιὰ νὰ σιγήσει κι' ἡ δικὴ μας ἀγωνία. Τὸ Σάββατο, στὶς ἑπτὰ τοῦ Σεπτέμβρη σηκώθηκα γιὰ νὰ πάρω τὸ πρωῖνὸ. Ἐνὼ ἔτρωγα πλησίον ὁ ἀρχίατρος ποὺ μοῦ ἔπε νὰ ἐτοιμασθῶ στὰ γρήγορα γιατί θὰ φεύγαμε στὴν Τουρκία. Τέλειωσα βιαστικὰ τὸ κολατσό μου, ντύσανε καὶ τὴν ἀδελφὴ μου στὰ σβέλτα οἱ νοσοκόμες καὶ κατεβήκαμε κάτω. Μὰς ἀποχαιρέτισαν ὄλοι μὲ καλωσύνη. Μπήκαμε σὲ μιὰ ἀμπουλανς καὶ ξεκινήσαμε. Θὰ πηγαίναμε πρῶτα στὴν Κερύνεια γιὰ νὰ πάρουμε ἐλικόπτερο ποὺ θὰ μὰς μετὰφερνε στὴν

Τουρκία. Πέρασαμε τὸν τουρκικὸ τομέα τῆς Λευκωσίας, ἀφίσαμε πίσω τὸ Κιόνελλι — πού εἶχε ἀρκετὰ μεγαλώσει — διαβήκαμε ἀπ' τὴν Ἀγύρτα καὶ τελικὰ φτάσαμε στὴν Κερύνεια. Σταματήσαμε μέχρι τὸ νοσοκομεῖον. Οἱ συνοδοὶ μας μπήκαν μέσα. Ρώτησαν γιὰ πότε ὑπάρχει γιὰ τὴν Τουρκία ἐλικόπτερο, μὰ τοὺς ἀπάντησαν πὼς τὸ ἐλικόπτερο εἶχε πιά φύγει.

Ἔτσι κινήσαμε πίσω γιὰ τὴ Λευκωσία. Κοντὰ στὴν Ἀγύρτα σταματήσαμε γιὰ βενζίνη. Στὴν Ἀγύρτα πρόσεξα μερικοὺς Τούρκους νὰ κρατᾶνε ἐκκλησιαστικὰ σκεύη καὶ μάλιστα μερικὰ φαίνονταν γιὰ χρυσά. Τὰ ἐβάζαν σὲ λαντρόβερς. Σταθμὸς βενζίνης δὲν ὑπῆρχε στὴν Ἀγύρτα. Ἔτσι μπήκαμε σὲ κάτι λιχώραφα γιὰ νὰ γεμίσουμε τὸ ρεζερβουάρ τ' αὐτοκινήτου. Πρόσεξα κάμποσα ἀντίσκηνα καὶ πάρα πολλοὺς στρατιῶτες πού καθάριζαν κείνη τὴ στιγμή τὰ ὄπλα τους. Τὸ αὐτοκίνητο στάθμευσε δίπλα σὲ μερικὰ βαρέλα· τὰ φόρτωσε στὴν ἀμπουλανς καὶ ξεκινήσαμε γιὰ τὴ Λευκωσία. Ἐστερα ἀπὸ διαδρομὴ μισῆς μῶλις ὥρας φτάσαμε στὸ τούρκικο νοσοκομεῖο. Κατεβήκαμε ἀπὸ τὴν ἀμπουλανς καὶ κατεβάσαν τὴν ἀδελφή μου μὲ φορεῖο. Οἱ ἄλλοι ἄρρωστοὶ τοῦ νοσοκομείου ζήτησαν νὰ μάθουν τὸ λόγο τῆς ἐπιστροφῆς μας. Τοὺς ἐνημερώσαμε. Σὰν μπήκα στὸ νοσοκομεῖο πρόσεξα πὼς ὁ ἀστυνομικὸς πού μᾶς φρουροῦσε δὲν βρισκόταν πιά στὴ θέση του. Συμπέρανα γιὰ τοῦτο πὼς ἡ παρουσία του σχετιζόταν μὲ τὴ δική μας παρακολούθηση.

Κόντευε μεσημέρι. Τὸ φαγητὸ ἦταν πατάτες μὲ μπιφτέκι. Πεινούσα κι' ἔφαγα ἀρκετά. Ἐάπλωσα μετὰ καὶ κοιμήθηκα. Γύρω στὶς τρεῖς ἤρθε μιὰ ἀδελφή νοσοκόμα γιὰ νὰ μᾶς πει νὰ ἐτοιμαστοῦμε γιὰ νὰ πάμε ξανά στὴν Κερύνεια νὰ πάρουμε τὸ ἐλικόπτερο πού θὰ μᾶς ἔπαιρνε στὴν Τουρκία. Πραγματικὰ σὲ μισὴ ὥρα βρισκόμασταν ἔξω ἀπ' τὸ νοσοκομεῖο τῆς Κερύνειας. Μιὰ ἐπιγραφή διευκρίνιζε πὼς ἦταν τὸ Γκίρνε Ἀσκέρ Χαστανεσί (στρατιωτικὸ νοσοκομεῖο τῆς Κερύνειας). Περιμέναμε ἔξω ἀπὸ τὸ νοσοκομεῖο γύρω στὰ δέκα λεπτά. Στὴ συνέχεια μᾶς εἶπαν νὰ μπούμε μέσα. Μᾶς ὀδήγησαν σ' ἐνα δωμάτιο σκοτεινὸ χωρὶς κανένα παράθυρο ἀνοικτὸ, μέσα στὸ ὁποῖο ἔκανε τρομερῆ

ζέστη. Ἡ ψυχὴ σφιγγόταν. Ἐστερα ἀπὸ τὸσες περιπέτειες ἀναλύθηκα σὲ δάκρυα. Δὲν ἤξερα κὰν ἂν θὰ μᾶς γύριζαν τελικὰ πίσω ἀπὸ τὴν Τουρκία. Σὲ λίγο ἤρθε ὁ γιατρὸς καὶ τὸν ρώτησα πότε θὰ φεύγαμε.

— Δευτέρα ἢ Τρίτη ἀπάντησε.

Σὲ λίγο ἔφθασε ὁ ἀρχίατρος τοῦ νοσοκομείου. Σὰν μ' ἀντίκρουσε πνιγμένο στὸ κλάμα ἀγρίεψε. Ἡ ἴδια ἀποπνικτικὴ, ἀνατριχιαστικὴ κι' ἀποκρουστικὴ κατάσταση ἔπικρατοῦσε καὶ τὶς ἄλλες μέρες. Ἐημέρωσε ἡ Δευτέρα, πέρασε κι ἡ Τρίτη καὶ στὴν Τουρκία δὲν μᾶς εἶχαν πάρει. Τὴ Δευτέρα ἔφτασε ἕνας ἀστυνομικὸς μὲ τόμοσον. Μεταλλαζόταν, ὅπως καὶ στὴ Λευκωσία, κάθε ὀχτῶ ὥρες. Ἐνας μάλιστα ἀστυνομικὸς μὲ προειδοποίησε πὼς ἂν δοκίμαζα νὰ δραπετεύσω θὰ μὲ πυροβολοῦσε. Πὼς ὅμως θὰ φεύγα; Ὁ ἀστυνομικὸς βρισκόταν ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα, τὸ παράθυρο ἦταν κατὰκλειστο. Ἀπὸ πού θὰ δραπετεύα;

Ο ΚΑΙΡΟΣ περνᾶ χωρὶς νὰ μού κάμνουν καμμιά θεραπεία. Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ μὲ τὴ Γιαννούλα. Τῆς δίνουν κάθε μέρα δυὸ χάπια. Μὰ δὲν θὰ μπερέσει νὰ περπατήσει μὲ τὰ χάπια. Χρειάζεται φυσιοθεραπεία καὶ ἐγχείρηση στὸ χέρι. Ὑπάρχουν καὶ δυὸ σφαίρες στὸ χέρι, ὅπως δείχνουν οἱ ἀκτινογραφίες. Στὸ μεταξύ πέρασαν κιόλας κάπου 15 μέρες ἀπὸ τότες πού μᾶστε στὴν Κερύνεια. Καμμιά ὅμως νοσοκόμα δὲν ἔρχεται νὰ τὴν περιποιηθεῖ. Ἐκτελῶ χρέη νοσοκόμου ἐγώ. Τὴν πλένω, τὴν ταίζω καὶ τὴ βοηθῶ νὰ χρησιμοποιοῦσει ἀκόμα καὶ τὸ δοχεῖο. Ὑποφέρω ἀφάνταστα ἀπ' αὐτὴ τὴν κατάσταση. Δὲν μπορῶ νὰ βλέπω τὴν ἀδελφή μου παράλυτη κι' ἀβοήθητη μέσα στὸ στρώμα. Λαχταρῶ καθημερινὰ τὴ στιγμή πού θὰ φτάσω στὸν ἐλληνικὸ τομέα. Ζῶ μὲ τὴν ἐλπίδα πὼς θὰ ἐπιτευχθεῖ καμμιά συμφωνία. Δυστυχῶς ὅμως τίποτε δὲν γίνεται. Κάποτε ἀκούστηκε πὼς θ' ἀνταλλάξουν αἰχμαλώτους καὶ πρῶτα-πρῶτα τοὺς ἀρρώστους. Ἀναμένω χωρὶς τίποτε τὸ συγκεκριμένο νὰ βλέπω. Μέρες τώρα βλέπω τοὺς Τούρκους χαρούμενους νὰ τραγουδᾶνε τὰ τραγούδια τους καὶ τοὺς ἀκούω συνέχεια νὰ μιλᾶνε. Σι-

γὰ - σιγὰ ἔμαθα κι' ἐγὼ λίγα τούρκικα. Τὸ φαγητὸ δὲν εἶναι καλὸ. Μὰς σερβίρουν ρεβίθια, φασόλια, μακαρόνια, πιλάφι. Συνέχεια αὐτὰ τρῶμε.

Ὁ καιρὸς κυλᾷ. Βρισκόμαστε στὴν Κερύνεια σ' αὐτὸ τὸ σκοτεινὸ θάλαμο χωρὶς καμμιά θεραπεία, ἀπομονωμένοι πάντα. Εἴμαστε κλεισμένοι σ' ἓνα δωμάτιο χωρὶς νὰ μὰς ἐπιτρέπεται νὰ βγοῦμε ἔξω, γιατί ὑπάρχει ἀστυνομικὸς - φρουρὸς στὴν πόρτα πάνοπλος. Τὸν ἥλιο δὲν μπορούμε νὰ τὸν δοῦμε οὔτε καὶ μπορούμε βέβαια νὰ ἀναπνεύσουμε ἀέρα καθαρό. Ρωτοῦμε καθημερι-

νὰ πότε θὰ φύγουμε γιὰ τὴ Λευκωσία στὸν ἑλληνικὸ τομέα, καὶ μὰς ἀπαντοῦν μὲ τὶς ἴδιες στερεότυπες φράσεις:

— Δὲν ξέρουμε· περιμένουμε λύση τοῦ κυπριακοῦ. Περιμένουμε ἀπάντηση ἀπὸ τοὺς ἀνώτερους μας, καὶ ἄλλα παρόμοια.

Προχτὲς κάποιος Τούρκος νοσηλεύμενος μού 'πε πὼς ἄκουσε ἀπὸ τὸ ραδιόφωνο πὼς προσπαθεῖς νὰ ἐπιτύχεις ἀπελευθέρωσή μας μέσω τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ. Σὲ εὐγνωμονοῦμε βαθειά. Βιάσου ὅμως ὅσο γίνεται... Γιατί μπορεῖ κι' ἐμεῖς νὰ καταστάουμε σὲ λίγο ἐγγυούμενοι...».

ΤΕΛΟΣ

